מתמטיקה דיסקרטית - תרגיל בית 4 עם פתרון

הגשה ליום חמישי, 22/8 בשעה 23:57, לפי ההנחיות במודל

סמסטר קיץ תשפ"ד

שאלה 1. בכל סעיף נתונה קבוצה ויחס מעליה. קבעו (והוכיחו) האם היחס הוא יחס שקילות, יחס סדר חלקי או יחס סדר מלא. במידה והיחס הוא יחס שקילות, מצאו את קבוצת המנה.

א. היחס R מעל $A=\{1,\ldots,n\}^2$ עבור $n\in\mathbb{N}$ כלשהו, בו לכל $(a,b),(c,d)\in A$ מתקיים $(a,b)\ R\ (c,d) \iff a+b=c+d$.

ב. $A=\mathbb{N}^+$, $a\ S\ b$ אמ"מ השבר a/b לאחר צמצום, מכיל מונה ומכנה אי-זוגיים (למשל, $80/48$ לאחר צמצום הוא $5/3$ ולכן $(80,48)\in S$, אבל $76/24$ הוא $19/6$ ולכן $(76,24)\notin S$).

ג. היחס α מעל $\mathcal{P}(\mathbb{Q})$, בו לכל $A,B\in\mathcal{P}(\mathbb{Q})$ מתקיים $A\ \alpha\ B$ אמ"מ $A\triangle B$ סופית.

ד. היחס β מעל $\mathcal{P}(\mathbb{R})\times\mathcal{P}(\mathbb{R})$, בו לכל $(A,B),(C,D)\in\mathcal{P}(\mathbb{R})\times\mathcal{P}(\mathbb{R})$ מתקיים $(A,B)\ \beta\ (C,D)$ אמ"מ $(A\triangle B)\cup(C\triangle D)$ סופית.

ה. היחס R מעל $(\mathbb{N}^+\setminus\{1\})^2$, בו לכל $(a,b),(c,d)\in\mathbb{N}^+\setminus\{1\}$ מתקיים $(a,b)\ R\ (c,d)$ אמ"מ $a\le c$ וגם $b\mid d$.

ו. היחס R מעל $\{0,1\}^n$ עבור $n\in\mathbb{N}$ כלשהו, בו לכל $u,v\in\{0,1\}^n$ מתקיים $u\ R\ v$ אמ"מ סכום האותיות ב-u שווה לסכום האותיות ב-v.

ז. היחס R מעל $\{0,1\}^n$ עבור $n\in\mathbb{N}$ כלשהו, בו לכל $u,v\in\{0,1\}^n$ מתקיים $u\ R\ v$ אמ"מ מספר ה-0-ים ב-u קטן ממש ממספר ה-0-ים ב-v.

פתרון 1. **א.** R הוא יחס שקילות.

- R רפלקסיבי: יהי $(a,b)\in A$, אזי $a+b=a+b$ ולכן $(a,b)\ R\ (a,b)$.
- R סימטרי: יהיו $(a,b),(c,d)\in A$ כך ש-$(a,b)\ R\ (c,d)$. אזי $a+b=c+d$ ולכן $c+d=a+b$, וכך $(c,d)\ R\ (a,b)$.

- R טרנזיטיבי: יהיו $(a,b),(c,d),(e,f) \in A$ כך ש-$(a,b)\ R\ (c,d)$ וגם $(c,d)\ R\ (e,f)$. אזי $a+b=c+d$ וגם $c+d=e+f$, ולכן $a+b=e+f$ ומתקיים $(a,b)\ R\ (e,f)$.

נמצא את קבוצת המנה: נשים לב שכל הזוגות בעלי סכומים שווים שקולים זה לזה. לכן, ניתן להסתכל על הסכומים בלבד: הסכומים האפשריים הם $2,\ldots,2n$, וניתן לייצג את הקבוצה באופן הבא:

$$^{A}/_{R} = \left\{[(1,1)]_R, [(1,2)]_R, \ldots, [(1,n)]_R, [(2,n)]_R, \ldots, [(n,n)]_R\right\}.$$

ב. ניתן לייצג כל מספר טבעי $n \in \mathbb{N}^+$ באופן יחיד באמצעות $n = 2^a \cdot (2b+1)$, עבור $a,b \in \mathbb{N}$ כלשהם. נסמן את a,b אלו ב-$a(n), b(n)$. נשים לב שעבור $x,y \in \mathbb{N}^+$, השבר x/y לאחר צמצום מכיל מונה ומכנה אי-זוגיים אמ"מ המעריך בחזקה של 2 בייצוגים של x,y שווה - כך יתבטלו כל הגורמים הזוגיים. כלומר, לכל $x,y \in \mathbb{N}^+$ מתקיים $x\ S\ y$ אמ"מ $a(x)=a(y)$. לכן, קל להוכיח כי S הוא יחס שקילות מכיוון ששוויון הוא יחס שקילות. מחלקת השקילות של איבר $x \in \mathbb{N}^+$ היא אוסף כל האיברים בעלי אותם $a(x)$, כלומר

$$[x]_S = \left\{2^{a(x)} \cdot (2y+1) \mid y \in \mathbb{N}\right\} \implies {}^{A}/_{S} = \left\{\left\{2^i \cdot (2j+1) \mid j \in \mathbb{N}\right\} \mid i \in \mathbb{N}\right\}.$$

ג. היחס α מעל $\mathcal{P}(\mathbb{Q})$, בו לכל $A,B \in \mathcal{P}(\mathbb{Q})$ מתקיים $A\ \alpha\ B$ אמ"מ $A \triangle B$ סופית.

(i) α רפלקסיבי: לכל $A \in \mathcal{P}(\mathbb{Q})$ מתקיים $A \triangle A = \emptyset$ ולכן $(A,A) \in \alpha$.

(ii) α סימטרי: לכל $A,B \in \mathcal{P}(\mathbb{Q})$ כך ש-$(A,B) \in \alpha$ מתקיים ש-$A \triangle B$ סופית. מקומוטטיביות $\triangle$ נקבל ש-$B \triangle A = A \triangle B$ סופית ולכן $(B,A) \in \alpha$.

(iii) α טרנזיטיבי: יהיו $A,B,C \in \mathcal{P}(\mathbb{Q})$ כך ש-$A \triangle B$ סופית וגם $B \triangle C$ סופית. אזי,

$$\begin{aligned}
A \triangle C &= (A \triangle C) \triangle \emptyset \\
&= A \triangle (C \triangle \emptyset) \\
&= A \triangle (\emptyset \triangle C) \\
&= A \triangle ((B \triangle B) \triangle C) \\
&= (A \triangle B) \triangle (B \triangle C) \\
&\subseteq (A \triangle B) \cup (B \triangle C).
\end{aligned}$$

מכיוון ש-$A \triangle B, B \triangle C$ סופיות נקבל שאיחודן סופי. לכן, מכיוון ש-$A \triangle C \subseteq (A \triangle B) \cup (B \triangle C)$ נקבל ש-$A \triangle C$ סופית ו-$(A,C) \in \alpha$.

נמצא את קבוצת המנה: נשים לב שכל שתי קבוצות סופיות ביחס אחת עם השנייה, ולכן כולן נמצאות במחלקת שקילות אחת. בנוסף, מחלקת שקילות זו לא מכילה אף קבוצה אינסופית - תהי A קבוצה סופית, ונניח בשלילה שקיימת B אינסופית כך ש-$A \ \alpha \ B$, אזי $B \triangle A = (B \cup A) \setminus (B \cap A)$ סופית. מכיוון ש-$A \cap B$ סופית נקבל שגם $B \cup A$ סופית - בסתירה לכך ש-B אינסופית. עבור קבוצה אינסופית A, כל קבוצה (אינסופית) שביחס איתה היא מהצורה $(A \cup B) \setminus C$ עבור קבוצות סופיות B, C כלשהן. לכן,

$$\begin{aligned} {}^{A}/_{R} &= \{X \subseteq \mathbb{Q} \mid \text{סופית } X\} \cup \{\{(A \cup B) \setminus C \mid \text{סופיות } B, C \subseteq \mathbb{Q}\} \mid \text{אינסופית } A \subseteq \mathbb{Q}\} \\ &= \{\{(A \cup B) \setminus C \mid \text{סופיות } B, C \subseteq \mathbb{Q}\} \mid A \subseteq \mathbb{Q}\} . \end{aligned}$$

ד. היחס β מעל $\mathcal{P}(\mathbb{R}) \times \mathcal{P}(\mathbb{R})$, בו לכל $(A, B), (C, D) \in \mathcal{P}(\mathbb{R}) \times \mathcal{P}(\mathbb{R})$ מתקיים $(A, B) \ \beta \ (C, D)$ אמ"מ $(A \triangle B) \cup (C \triangle D)$ סופית.

- β אינו רפלקסיבי: עבור $(\mathbb{N}, \emptyset) \in \mathcal{P}(\mathbb{R}) \times \mathcal{P}(\mathbb{R})$ מתקיים ש-$(\mathbb{N} \triangle \emptyset) \cup (\mathbb{N} \triangle \emptyset) = \mathbb{N}$ ולכן $((\mathbb{N}, \emptyset), (\mathbb{N}, \emptyset)) \notin \beta$.
- לכן β אינו יחס שקילות או יחס סדר חלקי (ולכן בפרט אינו יחס סדר מלא).

ה. היחס R מעל $(\mathbb{N}^{+} \setminus \{1\})^{2}$, בו לכל $(a, b), (c, d) \in (\mathbb{N}^{+} \setminus \{1\})^{2}$ מתקיים $(a, b) \ R \ (c, d)$ אמ"מ $a \leq c$ וגם $b \mid d$.

- R רפלקסיבי: לכל $(a, b) \in (\mathbb{N}^{+} \setminus \{1\})^{2}$ מתקיים $a \leq a$ ולכן $(a, b) \ R \ (a, b)$.
- R אנטי-סימטרי חלש: יהיו $(a, b), (c, d) \in (\mathbb{N}^{+} \setminus \{1\})^{2}$ כך ש-$(a, b) \ R \ (c, d)$ וגם $(c, d) \ R \ (a, b)$. אזי $a \leq c$ וגם $b \mid d$ וגם $c \leq a$ וגם $d \mid b$. אזי $a = c \wedge b = d$ ולכן $(a, b) = (c, d)$.
- R טרנזיטיבי: יהיו $(a, b), (c, d) \in (\mathbb{N}^{+} \setminus \{1\})^{2}$ כך ש-$(a, b) \ R \ (c, d)$ וגם $(c, d) \ R \ (e, f)$. אזי $a \leq c \wedge b \mid d$ וגם $c \leq e \wedge d \mid f$. מטרנזיטיביות $\leq$ וחלוקה ונקבל ש-$a \leq e$ וגם $b \mid f$, ולכן $(a, b) \ R \ (e, f)$.

בסך הכל, R יחס סדר חלקי. בנוסף, R אינו יחס סדר מלא: עבור $(1, 2), (1, 3)$ נקבל ש-$3 \nmid 2$ וגם $2 \nmid 3$, ולכן $((1, 2), (1, 3)), ((1, 3), (1, 2)) \notin R$.

ו. היחס R מעל $\{0, 1\}^{n}$ עבור $n \in \mathbb{N}$ כלשהו, בו לכל $u, v \in \{0, 1\}^{n}$ מתקיים $u \ R \ v$ אמ"מ סכום האותיות ב-u שווה לסכום האותיות ב-v.

- קל להוכיח ש-R הוא יחס שקילות - נובע ישירות מכך ששוויון הוא יחס שקילות.
- נמצא את קבוצת המנה: תהי $w \in \{0, 1\}^{n}$ מילה כלשהי. כל מילה $u \in \{0, 1\}^{n}$ שביחס עם w מקיימת שמספר ה-1-ים ב-w שווה למספר ה-1-ים ב-u. נסמן ב-t

את מספר ה-1-ים ב-w, אזי עבור $v = \left(\underbrace{1,\ldots,1}_{t\ \text{פעמים}},\underbrace{0,\ldots,0}_{n-t\ \text{פעמים}}\right) = 1^t0^{n-t}$ נקבל $(v,w)\in R$. לכן,

$$\{0,1\}^n/R = \left\{\left[1^t0^{n-t}\right]_R \mid 0\le t\le n\right\}.$$

ז. היחס R מעל $\{0,1\}^n$ עבור $n\in\mathbb{N}$ כלשהו, בו לכל $u,v\in\{0,1\}^n$ מתקיים $u\ R\ v$ אמ"מ מספר ה-0-ים ב-u קטן ממש ממספר ה-0-ים ב-v.

R אנטי-רפלקסיבי: לכל מילה $u\in\{0,1\}^n$ מתקיים שמספר ה-0-ים ב-u לא קטן ממש ממספר ה-0-ים ב-u. לכן בפרט R אינו רפלקסיבי. לכן R אינו יחס שקילות, סדר חלקי או סדר מלא.

שאלה 2. הוכיחו או הפריכו כל אחד מהסעיפים הבאים:

א. תהי A קבוצה, ויהיו R,S יחסי שקילות מעל A. מתרגיל בית **3** ניתן להסיק כי גם $T=R\cap S$ הוא יחס שקילות מעל A. אזי, לכל מחלקת שקילות K של T, קיימות מחלת שקילות L של R ומחלקת שקילות M של S ש-$K\subseteq L\cap M$.

ב. תהי A קבוצה, ויהי R יחס שקילות מעל A. אזי מתקיים

$$R=\bigcup_{K\in A/R} K^2.$$

פתרון 2. א. הוכחה: תהי A קבוצה ויהיו R,S יחסי שקילות מעל A. תהי K מחלקת שקילות של יחס השקילות $T=R\cap S$. יהי $a\in A$ כך ש-$[a]_T=K$. אזי,

$$K=[a]_T=\{b\in A\mid (b,a)\in T\}.$$

נגדיר $L=[a]_R$ ו-$M=[a]_S$. יהי $b\in K$, אזי $(b,a)\in T$ ולכן $(b,a)\in R$ וגם $(b,a)\in S$. אזי $b\in[a]_R=L$ וגם $b\in[a]_S=M$, ולכן $b\in L\cap M$. לכן $K\subseteq L\cap M$ והוכחנו את הטענה.

ב. הוכחה: באמצעות הכלה דו-כיוונית.

(i) יהי $(a,b)\in R$, אזי $a\in[b]_R$. מכיוון ש-R רפלקסיבי מתקיים $b\in[b]_R$, ולכן $(a,b)\in[b]_R^2$. לכן קיימת מחלקת שקילות $K\in A/R$ כך ש-$(a,b)\in K^2$, ולכן $(a,b)\in\bigcup_{K\in A/R}K^2$.

(ii) יהי $(a,b)\in\bigcup_{K\in A/R}K^2$, אזי קיים $K\in A/R$ כך ש-$(a,b)\in K^2$, ולכן $a,b\in K$ ומתקיים $K=[a]_R=[b]_R$. לכן, מכיוון ש-$a\in[b]_R$ מתקיים $(a,b)\in R$.

משפט 1. תהי A קבוצה ותהי $\mathcal{F}$ חלוקה של A. אזי קיים יחס שקילות R מעל A כך ש-$\mathcal{F} = {}^{A}/_{R}$.

שאלה 3.

א. הוכיחו את משפט 1.

ב. הוכיחו את הכיוון ההפוך של משפט 1: לכל קבוצה A ויחס שקילות R מעליה, קיימת חלוקה $\mathcal{F} \subseteq \mathcal{P}(A)$ כך ש-$\mathcal{F} = {}^{A}/_{R}$.

פתרון 3. א. תהי A קבוצה ותהי $\mathcal{F}$ חלוקה של A. נגדיר יחס שקילות R באופן הבא:

$$R = \left\{ (a,b) \in A^2 \mid \text{באותה מחלקה ב-}\mathcal{F}\text{ } b \text{-ו } a \right\}.$$

תחילה, נוכיח כי R הוא יחס שקילות:

- R רפלקסיבי: לכל $a \in A$ מתקיים ש-a באותה מחלקה ב-$\mathcal{F}$, ולכן $(a,a) \in R$.
- R סימטרי: יהיו $a, b \in A$ כך ש-$(a,b) \in R$. אזי a ו-b באותה מחלקה ב-$\mathcal{F}$, ולכן b ו-a באותה מחלקה ב-$\mathcal{F}$ ומתקיים $(b,a) \in R$.
- R טרנזיטיבי: יהיו $a, b, c \in A$ כך ש-$(a,b) \in R$ וגם $(b,c) \in R$. אזי המחלקות של a ו-b ב-$\mathcal{F}$ שוות והמחלקות של b ו-c ב-$\mathcal{F}$ שוות. מטרנזיטיביות שוויון נקבל שהמחלקות של a ו-c ב-$\mathcal{F}$ שוות ולכן $(a,c) \in \mathcal{F}$.

כעת, נתבונן בקבוצת המנה ${}^{A}/_{R}$: לכל $a \in A$, $[a]_R$ מכיל את אוסף האיברים שבאותה מחלקה כמו a ב-$\mathcal{F}$, כלומר בסך הכל את המחלקה של a ב-$\mathcal{F}$. מכאן, אוסף כל מחלקות השקילות הוא בדיוק אוסף כל המחלקות בחלוקה $\mathcal{F}$, כלומר $\mathcal{F}$ עצמה.

ב. תהי A קבוצה ו-R יחס שקילות מעליה. נגדיר $\mathcal{F} = {}^{A}/_{R} \subseteq \mathcal{P}(A)$, ונוכיח כי $\mathcal{F}$ היא חלוקה:

- לכל $S \in \mathcal{F}$ קיים $a \in A$ כך ש-$S = [a]_R$. לכן, מרפלקסיביות R נקבל ש-$S = [a]_R \ni a$ ולכן $S \neq \emptyset$.
- יהי $a \in A$. מרפלקסיביות R נקבל ש-$a \in [a]_R$, ולכן עבור $S = [a]_R \in \mathcal{F}$ מתקיים $a \in A$. לכן $\bigcup_{S \in \mathcal{F}} S = A$.
- יהיו $S \neq T \in \mathcal{F}$. נסמן ב-$a, b \in A$ איברים כך ש-$S = [a]_R$ ו-$T = [b]_R$. נניח בשלילה שקיים $c \in S \cap T$, אזי $c \in [a]_R$ וגם $c \in [b]_R$. לכן, בנוסף לכך ש-R סימטרי, נקבל ש-$(a,c) \in R$ וגם $(c,b) \in R$. מטרנזיטיביות R נקבל ש-$(a,b) \in R$, ולכן $[a]_R = [b]_R$, בסתירה לכך ש-$S \neq T$ - לכן $S \cap T = \emptyset$.